

LITURGI

Liturgi on jumalanpalveluksen johtaja. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä muun messutiimin kanssa (kokooja, musiikinjohtaja, isäntä, esirukousjohtaja, palveluryhmän vetäjä). Seuraavat näkökohdat on tarkoitettu Sinulle avuksi monien yksityiskohtien yhteensovittamiseksi ja turhien ongelmien karsimiseksi.

Liturgin tehtäviin kuuluu ennakkopalavereihin osallistuminen muun messutiimin kanssa.

Kokemus on osoittanut, että suunnittelutyöhön varatut kokoontumiset jo hyvissä ajoin ennen messupäivää virittävät ajatukset yhteiseen rukoukseen, hiljentymiseen ja hengelliseen rakentumiseen. Kun keskeisille vastuuhenkilöille alkaa kirkastua näiden elementtien merkitys, se välittyy myös messun osallistujille. Varaa siis riittävästi aikaa messun valmisteluvaiheelle!

Liturgi kantaa luonnollisesti päävastuun messun liturgiasta, mutta sitä valmistellaan yhdessä kokoojan, musiikinjohtajan ja koko messutiimin kanssa. Messulauluja -kirjan lopussa tai Tuomas-netissä olevat mallit eivät ole sitovia, vaan voit soveltaa siellä annettuja vaihtoehtoja haluamallasi tavalla. Tärkeintä on, että sinä, kokooja ja musiikinjohtaja tiedätte, miten messu etenee ja välitätte tiedon muille vastuuhenkilöille. Miksaajan informointi on erityisen tärkeää. Tämän takia tarvitaan erityinen **toimittajien messumoniste.**

LITURGIN VASTUULLA OLEVAT TEHTÄVÄT: (ellei toisin sovita)

*** Toimittajien messumonisteen laatiminen**

Liturgi laatii yksityiskohtaisen toimittajien monisteen messun kulusta. Messumonisteen laatimisen avuksi on Tuomas-netistä tai messun yhteyshenkilöltä saatavissa erilaisia messun perusrunkoja ja rukouksia. Tuomas-messun eri osiin sopivaa rukousmateriaalia löytyy Kirkkokäsikirjan Jumalanpalvelusten kirjan lisäksi mm. LabOra- ohjelmasta. Toimittajien messumonisteen tarvitsevat liturgin lisäksi ainakin musiikinjohtaja, isäntä, miksaaja, kokooja ja esirukousjohtaja sekä mielellään myös tekstinlukija ja ehtoollisavustajat. Messumoniste tulee toimittaa musiikinjohtajalle ennen viimeistä messukokousta.

*** Ehtoollisavustaja-pappien kutsuminen**

Jokaisessa messussa ehtoollista jakaa 6 paria. Jakajista toinen on maallikko. Liturgin lisäksi ehtoollista jakamaan tarvitaan siis 5 pappia. Maallikkoavustajista 3 on naisia ja 3 miehiä, joten myös pappien toivotaan jakaantuvan niin, että jokaisessa parissa on mies ja nainen. Keväällä 2009 kokeilemme pappien kutsumista keskitetysti koko kevätkauden messuihin. Jonna Mäkinen ilmoittaa liturgille ja kokoojalle tällä kyselyllä messuun saadut avustajat. Loput jää liturgin tai kokoojan pyydettäväksi sen mukaan kuin asiasta sovitte. **Kutsu ehtoollisavustajat kirkkoon siten, että he ovat pääalttarilla albaan pukeutuneina klo 17, jolloin käynte yhdessä läpi heidän tehtävänsä. Pyydä pappiavustajia tuomaan oma alba ja stola!**

Maallikkoavustajina voidaan käyttää vain Tuomas-yhteisön ehdottamia Pyynikin kirkkoherralta luvan saaneita henkilöitä. Lupa on kerralla noin 40-50 maallikolla. Se haetaan vuosittain ja koskee vain Tuomasmessua Aleksanterin kirkossa. Pirjo Kostiainen ilmoittaa liturgille ja kokoojalle messuun tulevat maallikkoavustajat. Tällä tavalla listalta tulee kutsutuksi tasapuolisesti kaikkia luvan saaneita.

*** Ehtoollisavustajien ja rukouspalvelijoiden ohjaaminen**

Kysy ehtoollisavustajilta jo etukäteen heidän mahdollisuutensa osallistua sielunhoitoon alttarilla ja selvitä heille ehtoollisenjakoparit ja -jakopaikat (tämän käsikirjan takana on avuksi kirkon pohjapiirros). Voit esim. sähköpostilla lähettää ennen viimeistä messukokousta pappi- ja maallikkoavustajille viestin, jossa on selvitetty kunkin avustajan tehtävät (esim. ehtoollisen jakoparit ja -paikat) sekä aika, jolloin heidän toivotaan saapuvan paikalle messupäivänä. Näin papit ja maallikot voivat jo ennalta orientoitua tuleviin tehtäviinsä huolella.

*** Klo 17 tehtävien läpikäyminen pääalttarilla ehtoollisavustajien kanssa**

Käy läpi tehtävät synnintunnustuksen ja rukousjakson aikana (sielunhoito ja öljyllä voitelu), siirtymiset ja tehtävät liturgiassa, ehtoollisen asettamisessa ja jakopaikoilla. Huomioi, että avustajien joukossa saattaa olla ensikertalaisia, ehkä myös Tuomasmessun käytäntöjä tuntemattomia pappeja. Muista ohjeistaa alkoholittoman viinin sekä pyydettyä gluteenittoman leivän antaminen orkesterin puoleisella sivukäytävällä. Selvitä jakajille yhdessä isännän kanssa myös ehtoollisaineiden täydennyskäytäntö, sekä ehtoolliskäytännön yksityiskohtia esim. lapsien ja muihin kirkkokuntiin kuuluvien siunaaminen.

*** Rukouspalvelusta ja öljyllä voitelusta** on tärkeitä sopia jo etukäteen, ketkä ehtoollisavustajista osallistuvat rukouspalveluun ja öljyllä voiteluun rukousjakson aikana pääalttarilla. Varsinkin öljyllä voitelu on sen verran vieras asia monille papeillekin, että siitä on syytä keskustella. Katso tarkemmin lukua "Rukousavustajat pääalttarilla".

*** Rippi-isän ja -äidin kutsuminen**

Rippi-isä ja -äiti on syytä varata vain tätä tehtävää varten. He eivät voi toimia ehtoollisavustajina. Myös rippi-isän ja -äidin tehtäviin kutsutaan pappeja keskitetysti kaikkiin kauden messuihin. Jonna Mäkinen ilmoittaa hyvissä ajoin mahdollisesti tehtäviin lupautuneiden yhteystiedot.

*** Synnintunnustajien kutsuminen ja neuvominen**

Synnintunnustajina voi liturgin rinnalla toimia kaksi maallikkoa. Liturgi käy heidän kanssaan läpi sen, miten synnintunnustusosassa toimitaan. Yhteinen rippi toimitetaan yleensä alttarikaiteen edestä. Synnintunnustajien tehtävästä on oma selvityksensä jatkossa.

*** Rukoushetki kappelissa ennen messua**

Klo 17.30 alkavasta messun toimittajien yhteisestä rukoushetkestä toisen kerroksen kappelissa vastaavat kokooja ja liturgi yhdessä keskenään sopimallaan tavalla. Lopuksi isäntä järjestää kulkueen.

EHTOOLLISAVUSTAJAT

Tuomas-messussa ehtoollisen jakopareja on 6. Pareissa toinen on pappi ja toinen maallikko. Ehtoollisavustajiksi pyritään kutsumaan yhtä paljon miehiä ja naisia, joista muodostetaan mies-nainen -jakajapareja. Liturgi on yksi jakajista. Hän johtaa messun kulkua ja hoitaa pääosan messun liturgisista osuuksista. Osa ehtoollisavustajista palvelee rukousjakson aikana pääalttarilla rukousavustajina ja öljyllä voitelijoina (ks. rukousavustajat pääalttarilla). Ne jotka eivät palvele alttarilla kiertävät rukousjakson aikana eri puolilla kirkkoa ja ovat siellä tarvitsijoiden käytettävissä.

Kaksi ehtoollisavustajista voi palvella ehtoollisliturgiassa rukousten lukijoina. Ehtoollisen asetussanat lukee aina liturgi itse. Ehtoollisavustajat voivat liturgin niin halutessa avustaa myös ripin toteutuksessa. Evankeliumin lukemisen aikana kaksi ehtoollisavustajaa pitää kynttilää lukijan molemmin puolin. He ottavat kynttilät alttarilta halleluja-hymnin aikana ja siirtyvät lukijan rinnalle.

Ennen messua ehtoollisavustajat saapuvat kirkkoon siten, että ovat **alba päällä pääalttarilla klo 17.00** valmiina messun läpikäymiseen. (Pappeja pyydetään tuomaan oma alba ja stola.) Liturgin johdolla käydään läpi jakoparit ja jakopaikat, pääalttarilla tapahtuva sielunhoito- ja rukouspalvelu sekä muut toimintatavat liturgian eri vaiheissa. On tärkeää sopia myös ehtoollisavustajien istuinpaikasta messun alussa ja siitä, missä vaiheessa he siirtyvät istumaan paikoilleen kuoriin alttarin taakse.

Kaikkien messun toimittajien yhteinen rukoushetki alkaa kappelissa klo 17.30. Rukoushetken päätteeksi isäntä muodostaa alkukulkueen ja jakaa alttarin pukemiseen tarvittavat tavarat kulkueessa kannettaviksi. Alkukulkueessa ehtoollisavustajat kulkevat alboissaan kulkueen loppupäässä ennen liturgiaa ja saarnaajaa. Loppukulkueeksi järjestäydytään loppulaulun alkusoiton aikana. Tällöin liturgi ja saarnaaja ovat kulkueen alkupäässä ristin jäljessä ja alba-pukeiset heidän jäljessään. Kulkueesta yksi pari siirtyy kummallekin sivuovelle ja yksi pääeteiseen käättelemään kirkosta lähtijöitä.

RUKOUSAVUSTAJAT PÄÄALTTARILLA

Messun rukousjakson aikana seurakuntalaisilla on mahdollisuus vaeltaa kirkon eri osiin rakennetuilla rukousalttareilla ja/tai tulla pääalttarille. Siellä heidän kanssaan keskustelee ja rukoilee 6-8 rukousavustajaa, jotka ovat yleensä ehtoollisavustajia. Ennen messua liturgi sopii ehtoollisavustajien kanssa, ketkä heistä tähän tehtävään tulevat. Rukouspalveluun voidaan kutsua myös erikseen tätä tehtävää hoitavia avustajia.

Esirukousjakson alettua rukousavustajat siirtyvät seisomaan alttarikaiteen ulkopuolelle ja varmistavat, että öljyastiat ovat saatavilla. Kun rukousavustajat ottavat selvästi paikkansa alttarin ääreltä, alttarille tulija saa itse valita rukouspalvelijan, jolle hän haluaa asiansa kertoa. Hänen annetaan kertoa rukousaiheensa ja häneltä kysytään etunimi, jotta sitä voidaan käyttää keskustelussa ja rukouksessa. Henkilön puolesta rukoillaan vapaa aiheeseen ja hänen elämäntilanteeseensa sopiva rukous, hänelle annetaan tilaisuus rukoilla itse ja lopuksi hänet voidellaan öljyllä, mikäli hän itse sitä haluaa sekä siunataan. Monille riittää pelkkä keskustelu, rukous ja siunaus. Rukous voidaan toteuttaa myös yhteisenä hiljaisena rukouksena.

Öljyllä voitelu tapahtuu tekemällä öljyyn kostutetulla sormella ristinmerkki otsaan.

Öljyllä voitelu suoritetaan pyydettyäessä, mutta sitä voi myös tarjota sopivassa tilanteessa. Voitelu tapahtuu voitelemalla oliiviöljyllä sitä pyytävän otsaan ristinmerkki ja lausumalla esimerkiksi: ”N.N. (etunimi), minä voitelen sinut Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen (ristinmerkki). Luota turvallisesti Jumalan armoon. Varjelkoon hän hyvydessään sinua ja viekään iankaikkiseen elämään. Aamen.” Sen jälkeen voitelija laskee kätensä voidellun päälle ja jatkaa: ”Herramme Jeesuksen Kristuksen armo ja Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon sinun kanssasi. Aamen.” (Piispainkokouksen ohjeet 17.9.1985.)

Mikäli tilanne pyrkii venymään sielunhoidolliseksi keskusteluksi, asianomaista pyydetään jäämään messun jälkeen kirkkoon pidempää keskustelua ja rukousta varten. Tällöin olisi hyvä jäädä itse keskustelemaan hänen kanssaan, mikäli hän sitä haluaa.

SYNNINTUNNUSTAJAT

Tuomasmessussa on käytössä kaksi vaihtoehtoista rippikäytäntöä. Ensimmäisessä liturgin apuna on kaksi tehtävään valittua synnintunnustajaa. He valmistavat etukäteen lyhyen omasta elämäkokemuksesta nousevan arkikielisen ja mahdollisimman vapaamuotoisen synnintunnustuksen. Omakohtaisuus, ilmaisun nasevuus ja “rosoisuus” sopinevat ohjeeksi synnintunnustuksen pohtimiseen ja toteutukseen. Toisessa vaihtoehdossa synnintunnustajana toimii liturgi apunaan koko alpapukuisten joukko. Tällöin synnintunnustuksen alussa liturgi asettuu alttarikaiteen keskelle ja alpapukuiset hänen molemmille puolilleen, jonka jälkeen kaikki polvistuvat synnintunnustukseen.

Kahta synnintunnustajaa liturgin apuna käytettäessä synnintunnustajat tulevat kirkkoon viimeistään klo 16.45 ja tarkistavat liturgin kanssa sekä mikrofonin käytön että oman osuutensa alttarikaiteella. Synnintunnustajat osallistuvat vastuunkantajien yhteiseen rukoushetkeen klo 17.30 kappelissa ja alkukulkueeseen, jossa he kantavat isoja alttarikynttilöitä heti ristin kantajan jälkeen. Kulkueen saapuessa alttarille he laskevat kynttilänsä alttaripöydälle niille varatuille paikoille ja jäävät joko a) seisomaan alttarikaiteen eteen liturgin molemmille puolille tai b) siirtyvät omille paikoilleen kirkon etuosaan siten kuin tästä on erikseen liturgin kanssa sovittu. Liturgin lausuttua kehotuksen synnintunnustukseen kaikki kolme siirtyvät alttarikaiteen ääreen ja polvistuvat (liturgi keskelle ja maallikot kummallekin puolelle). Liturgi aloittaa johdattamalla seurakunnan yhteiseen synnintunnustukseen. Hänen sanojensa jälkeen voi seurata Kyrie-hymni, yhteisesti laulettu synnintunnustuslaulu tai katumushiljaisuus. Tämän jälkeen ensimmäinen synnintunnustaja rukoilee oman rukouksensa, jota seuraa hymni, laulu tai hiljaisuus. Sitten toinen synnintunnustaja rukoilee rukouksensa ja tätä seuraa jälleen hymni, laulu tai hiljaisuus. Tässä vaiheessa on erittäin sopiva paikka pitemmällekkin katumushiljaisuudelle, johon liturgin on hyvä lyhyesti johdatella. Hiljaisuuden aikana hän siirtyy alttarille lausumaan synninpäästön. Molemmat avustajat jäävät vielä polvilleen alttarikaiteelle. Synnintunnustajat vastaavat seurakunnan kanssa Aamen (ja tekevät ristinmerkin), minkä jälkeen he palaavat paikoilleen.

Loppulaulun alkusoiton aikana järjestäydytään loppukulkueeseen. Synnintunnustajat ottavat silloin kynttilänsä alttarilta ja asettuvat kulkueeseen viimeisiksi. Kulkueen tultua kirkon pääovelle he tuovat kynttilät sammutettuina takaisin alttarille.

RIPPI-ISÄ JA -ÄITI

Rippi-isän ja -äidin tehtävä Tuomas-messussa on varattu papeille. Rippi-isän ja -äidin kutsumisesta vastaa liturgi. Kirkkoon on hyvä saapua messupäivänä klo 16.45, jotta jäisi riittävästi aikaa valmistautua tehtävään. Ripin vastaanottajana pappi on pukeutunut joko **albaan ja stolaan** tai muuhun **papin asuun**, jotta viran tunnukset ovat tavalla tai toisella näkyvissä. Rippi-isä ja -äiti eivät toimi ehtoollisavustajina.

Rippi otetaan vastaan urkuparven "tornihuoneissa" klo 17 alkaen aina ehtoollisenvieton alkuun asti. Isäntä vastaa siitä, että rippihuoneet ovat kunnossa ja niissä on tarvittava varustus: krusifiksi, Raamattu, virsikirjat ja nenäliinoja sekä vastaa opasteiden kiinnittämisestä. Halutessaan ripin vastaanottaja voi "sisustaa" huonetta toivomallaan tavalla. On hyvä, että rippi-isä ja -äiti selvittävät huoneisiin mennessään odotus- ja sisääntulokäytäntöä eteispalvelijoille, jotta he voivat toimia opastajina ripittäytyjille.

Yksityinen rippi on verraten lyhyt kertaluonteinen sielunhoidollinen kohtaaminen, jonka tarkoituksena on valmistaa ripittäytyjää ehtoolliselle. Tuomas-messussa yksityisen ripin kestoa on syytä rajata, sillä ripittäytyjiä on yleensä useita. Ripin yhteydessä siis ei ole tilaa laajalle hoidolliselle keskustelulle, vaan tällaisen tarpeen ilmetessä on hyvä sopia hänen kanssaan uusi tapaamisaika tai ohjata hänet eteenpäin apua saamaan. Toimintatavat kunkin ripittäytyjän kohdalla on käytännössä arvioitava aina tapauskohtaisesti.